

I — MEKKE DEVRİ

üphesiz,, Din Eğitimi ve Öğretimi ilk defa Hz. Muhammed'e tebliğ emri geldikten sonra başlamıştır. Başlangıçta bu öğretim işi, daha ziyade sözlü olarak yapıyordu. Evlerde, pazarlarda talim ve irşada devam ediliyordu. Fakat şunu da hemen ilâve edelim ki, eğitim ve öğretimin bugünkü mânâda anlaşılması gerekmektedir. Yalnız öğretmenlerle, öğrenenlerin her bulunduğu yerde; eğitim ve öğretimin de bulunacağı muhakkaktır.

Bi'set'in üçüncü yılında (Milâdî 613) «Ey örtünen kimse, kalk; insanları korkut ve R a b b i n i tekbir et.....”

(1) âyeti kerimesi nazil olunca, Hz. Peygamber hemen yatağından kalkmış ve tebliğ emrini ifa etmek için hazırlığa başlamıştı.

İslâmı ilk defa zevcesi Hz. Hatice'ye telkin etti. O da, tereddüt etmeden müslümanlığı kabullendi. Daha sonra Hz. Ebu Bekir'e giderek, risaletle vazifelendirildiğini anlattı. Hz. Ebu Bekir de yine tereddüt göstermeden islâmı müşerref oldu. Bununla da kalmayarak, Kâbe haremindeki dâiresinde kendisini ziyârete gelen yakınlarına ve Mekke eşrafına islâmı tâlim ve telkin etti. Hz. Ebu Bekir'in gayreti ile birçok kimse müslüman oldu ve islâm dini ile ilgili birçok bilgileri öğrendi. (2)

Nübüvvet'in dördüncü (M. 614) yılında, Hz. Peygamber bilhassa gündüzleri kendi evinden çıkıp, Kâbenin batısında ve Safa ile Merve Tepeleri arasında bulunan Erkâm (3) 'ın evine gidiyordu. Bu ev hacıların gelip geçtiği yol güzergâhında bulunuyordu. Hz. Peygamber, Erkâm'ın evinde, gerek eskiden ve gerekse yeni müslüman olanlara, islâmı talim ediyordu. (4) Yesrip'te bir yıl kadar kısa bir zaman içerisinde islâmiyeti yaymaya ve tâlim etmeye muvaffak olan Musab b. Umeyr gibi ilk muallim ve müşidler bu evden yetişmişlerdi.

Nübüvvet'in altıncı yılında (M. 616) Hz. Ömer, Hz. Peygamber'i öldürmeye giderken, Nuaym B. Abdullah'ın teşviki ile, kız kardeşi Fatima'nın evine uğramıştı. Bu evde, Habab b. Eret, bir yaprak üzerine yazılmış Tâhâ sûresini, Fatime ve kocası Said b. Zeyd'e öğretiyordu.

O halde, İslâm'da ilk tedrisat Hz. Peygamber'le başlamıştı. İlk muallim ve müşit o olmakla beraber, ilk tedris yerleri, sırası ile 1 — Hz. Peygamber'in kendi evi, 2 — Hz. Ebu Bekr'in Kâbe haremindeki dairesi, 3 — Erkâm'ın evi, 4 — Said b. Zeyd'in evi, bulunuyordu.

Bu yerlerden başka, ve bilhassa Hz. Peygambere açıktan dâ-

M. Zeki CANAN
(İst. Yüksek İslâm
Ens. Müdür Muavini)

İslâm'da din
eğitimi ve
öğretimi

(1) Müddesir: 1 - 4

(2) Mahmud Esâd Ef. Tarihi Dini İslâm' c. 3. sf. 105

(3) El-Erkâm'ın babası, Abdimenâf Ebül-Erkâm'dır. Beni Mahzun kabilesinin ileri gelenlerindedir. Erkâm, müslümanların onuncusu olup, 25 yaşında iken (M. 614) evini Hz. Peygambere tahsis etmişti. (M.672) yılında iken Medine'de vefat etti. Erkâm'ın bu evi Halife Mehdi zamanına kadar aynen kaldı. Ondandır şekli değiştirilerek yeniden inşa edildi.

(4) Essiretü'n Nebevîyye - Li İbni Hişam. c. 1, Sf. 253

Hz. Muhammed - W. M. Watt - ter. Hörs s. 61 - 62.

Asr-ı Saadet - Şâh Müinüddin Ahmed Nedvi ve Said Sahib Ensari - ter. E. Edib, c. 3, Sf. 18 - 33.

vet emri geldikten sonra (5) çarşıda, pazarlarda, yol kavşaklarında İslâm'a davet ve talim işi yapıyordu.

II — YESRİP (MEDİNE DEVRİ) :

Akâbe biatları esnasında (M. 621) sahabilerden Musab b. Umeyr, Medine'ye muallim olarak gönderilmişti. Musab. Esad b. Zurrâre'nin evine yerleşerek bu evi tâlim ve irşad mahalli yapmıştı. Birçok Medineli bu eve gelerek müslüman oldular ve islâmiyetle ilgili bilgileri öğrendiler.

Bundan başka, Hz. Peygamber'in Medine'ye hicreti esnasında "Kuba" köyünde yaptırmış olduğu mescid de, müslümanların toplanarak birbirlerini yetiştirmeleri bakımından bir irşad ve tâlim evi mahiyetini almıştı. (M. 622).

Kuba mescidi yapıldıktan sonra Hz. Peygamber Yesrib'e gelmiş ve orada mescid-i Nebevî'yi inşa ettirmişti. Bu mescid'in inşaatı yedi ay kadar devam ettiğinden bu müddet zarfında Hz. Peygamber, Halid b. Zayd (Eba Eyyubî Ensari) nin evinde misafir kalmıştı. Bu ev de Medinelilerin ziyaretgâhı haline gelmiş, Hz. Peygamber de tâlim ve irşad işini burada ifa etmişti. Hattâ Yahudilerin âlim ve büyüklerinden olan "Abdullah b. Selâm", bu evde müslümanlığı kabul etmişti. (6)

Hz. Peygamber ve Mekkeli müslümanlar Yesrib'e göç ettikten sonra, Medine'de Mescid-i Nebevî yapıldı. (7) Bu Mescide bitişik olarak, evleri olmayanlar ve kabilelerinden islâmiyeti öğrenmek için gelenlere tahsis edilmek üzere bir sofa ilâve edildi.

Bu sofada kalanlar, Hz. Peygamberin yanından ayrılmıyorlardı. Yeni nazil olan sûre ve âyetleri derhal ezberliyorlar veya yazıyorlardı. Müslümanlığın en ince meselelerini Hz. Peygamber'den alarak öğrenmeye çalışıyorlardı.

İlim tahsil edip de, sofada kalanların bir kısmı, yeni müslüman olmuş kabilelerden gelen ve müslümanlığı öğrendikten sonra tekrar kabilelerine muallim olarak dönen kimselerdi. Bir kısmı da daimî olarak bu sofayı yurt edinmişlerdi. Yeni müslüman olmuş kabileler muallim istedikleri takdirde, Hz. Peygamber ekseriya bu sofada kalan kimselerden gönderirdi.

Hattâ, H. 4. yıl, Safer ayında, Beni Amir kabilesinden Ebu Berâ Amir b. Malik'in memleketi bulunan Necid tarafına muallimler gönderilmesini istemesi üzerine, Hz. Peygamber de Ashâb-ı Suffadan 70 kişilik bir hafızlar birliğini göndermişti. Fakat bu birlik Necid'lilerin ihanetine uğramış, bir baskın neticesinde şehid edilmişlerdi.

Hz. Peygamber'in irtihali sırasında sofada kalanların sayısı 400'ü aşıyordu. Bunların ekserisi Kur'an-ı Kerim'i fız etmişlerdi.

(5) Hicir: 94

(6) Zübdetü'l - Buhari: Sf. 566.

(7) Essiretü'n - Nebeviye, Li İbni Hişam c. 1, sf. 496

(8) Siyer-i Halebi ter. sf. 133.